

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Др Јадранка Ђуровић-Тодоровић
Др Марина Ђорђевић
Економски факултет, Ниш

КАРАКТЕРИСТИКЕ ФИСКАЛНОГ ФЕДЕРАЛИЗМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Увод

Проблематика финансирања федерално уређених држава, хронолошки посматрано, јавља се паралелно са појавом овог типа државе. У условима децентрализоване државне структуре од посебног је значаја решавање питања јавних расхода и јавних прихода на различитим нивоима политичко-територијалне организованости. Фискални федерализам представља односе успостављене између федерације, федералних јединица и локалних заједница који су везани за јавне, тј. фискалне приходе. То су односи између ширих и ужих политичко-територијалних јединица у погледу овлашћења за установљивање, увођење и одређивање висине фискалних прихода.

Масгрејв сматра да фискални федерализам представља поделу функција и финансија јавног сектора између различитих нивоа власти.

Проблем расподеле фискалног суверенитета је, у савременим државама, стално присутан, с обзиром на то да се тиче не само федералних, већ и унитарних држава. У федералним државама расподела фискалног суверенитета односи се на већ поменути релацију федерација – федералне јединице – локални колективитети, док се у унитарним државама јављају само два нивоа власти и то федерација, као централна власт и локални колективитети, као нижи ниво власти.

1. Расподела фискалног суверенитета у БиХ

Босна и Херцеговина се састоји се од два ентитета: Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине и посебног дистрикта Брчко. Федерација Босне и Херцеговине (ФБиХ) располаже са 51% површине БиХ, а Република Српска (РС) са 49%. Ентитети су настали Дејтонским мировним споразумом 1995. године, као резултат компромиса представника трију конститутивних народа. Од 1996. године овлашћења влада оба ентитета се у односу на државни ниво значајно смањују. Следећи ниво политичке поделе, након ентитета у Федерацији БиХ су кантони (10 кантона).

БДП је и даље, у Босни и Херцеговини, испод нивоа који је достигао 1990. године. Незапосленост износи око 30%. Тешко је тачно оценити стање привреде, јер иако оба ентитета обављају своје статистике, статистике за целу државу су ограничене. Осим тога, службене статистике се не баве сивом економијом, која је врло присутна у целој земљи у свим сегментима друштва. Највећи део запослених ради у терцијалном сектору, затим у индустрији и пољопривреди. Према проценама из 2008. године БДП износи отприлике 29,9 милијарди долара, а БДП по глави је 6.500 долара. По

секторима 10% БДП-а отпада на пољопривреду, 23% на индустрију, и 66% на услужне делатности.

По свом друштвеном уређењу Босна и Херцеговина је комплексна држава, која обухвата два ентита, дистрикт, 10 кантона и 105 јединица локалне управе (општина). Такво структурно уређење је у многome одређивало укупну пореску политику у пост Дејтонској БиХ. Дејтонским споразумом уведен је фискални федерализам у Босни и Херцеговини.

Табела 1: Расподела јавних прихода у БИХ у периоду 2008-2009.године

ниво власти	у милионима КМ		у %		индекс 2008/2009
	2008.	2009.	2008.	2009.	
Федерација	1.202,45	1.091,06	19	19	91
Кантони	1.989,54	1.729,62	31	29	87
Општине	564,65	504,77	9	9	89
Фондови	2.512,60	2.451,90	39	42	98
Остали корисници	136,41	119,19	2	2	87
Укупно	6.405,66	5.896,56	100	100	92

Извор: www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/ministarstva/finansije

На основу података из табеле 1 може се уочити да се највећи проценат средстава издваја за фондове социјалног осигурања (око 40%), док се преостали део расподељује између кантона (око 30%), федерације (око 20%) и осталих корисника. Расподела прихода по ентитетима се врши према одређеном систему расподеле јавних прихода. У финансијској теорији се наводи више критеријума које треба уважити за регулисање расподеле јавних функција између територијалних јединица.

Порески систем у Босни и Херцеговини је заснован на прописима који се доносе на различитим нивоима одлучивања, и то:

1. на нивоу Државе Босне и Херцеговине;
2. на нивоу ентитета - Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске;
3. на нивоу Дистрикта Брчко;
4. на нивоу Кантона у оквиру Федерације Босне и Херцеговине;
5. на нивоу општина у Федерацији и Републици Српској.

У пореском систему Босне и Херцеговине одређене су две врсте пореза:

1. директни порези, које порески обвезник плаћа непосредно и није у стању да их превали на неког другог, у које спадају: порез на доходак физичких лица, порез на добит предузећа и порези на имовину;

2. индиректни порези, где спадају они порези које је могуће превалити и то: царине, акцизе и порез на додату вредност.

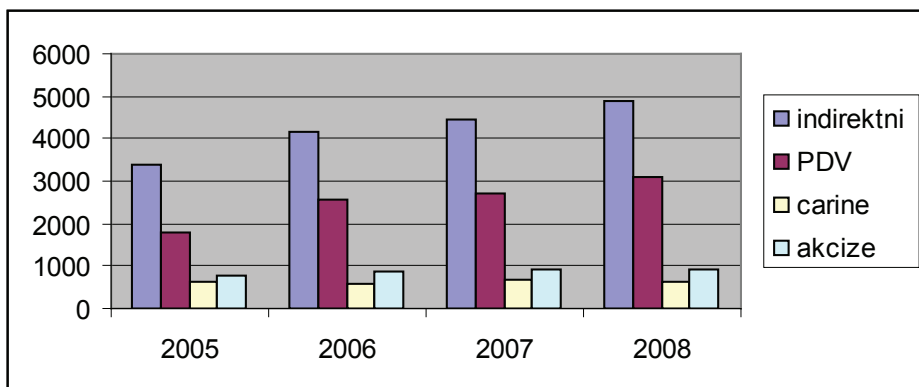
На основу података може се закључити да је значај индиректних пореза велики, пошто је њихов удео 85,61% у укупним пореским приходима Босне и Херцеговине. Ово је јасан показатељ ниског степена развијености ове земље, будући да је у структури укупних пореских прихода развијених земаља ЕУ овај проценат далеко мањи, а учешће прихода од директних пореза веће.

Табела 2: Износ индиректних пореза у БиХ прикупљених у периоду 2005-2008. (у мил. КМ)

Индиректни порези	2005.	2006.	2007.	2008.
ПДВ	3.402	4.170	4.456	4.884
Царине	1.812	2.575	2.697	3.106
Акцизе	616	557	655	651
Акцизе	798	861	918	937

Извор: www.uino.gov.ba

У табели 2 и на слици 1 приказани су прикупљени приходи од индиректних пореза, а показатељи ових кретања су углавном одређени флукуацијама у кретању прихода од ПДВ-а као најзначајније ставке како индиректних, тако и укупних јавних прихода БиХ. Од увођења ПДВ-а ови приходи константно повећавају свој удео и значај у структури прихода од индиректних пореза, са око 59% у 2006. на 64% у 2008. години. тј.приближно 3,1 милијарду КМ .

Слика 1: Структура индиректних пореза у БиХ за период 2005-2008.г. (у мил. КМ)

2. Заступљеност директних пореза у структури пореских прихода Федерације БиХ

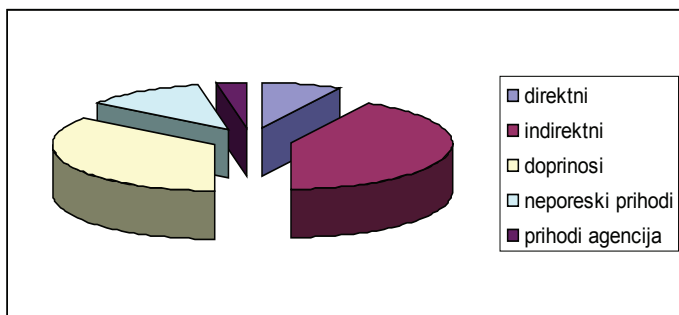
Јавним приходима сматрају се индиректни и директни порези, накнаде, таксе, доприноси, донације и други приходи, утврђени законима и другим прописима Босне и Херцеговине, Федерације, кантона и јединица локалне самоуправе. Јавни приходи се расподељују између Федерације, кантона и јединица локалне самоуправе, а служе за финансирање јавних функција и исказују се у њиховим буџетима.

Табела 3: Структура консолидованих јавних прихода на територији Федерације БиХ у 2009.г.

Врста прихода	Износ (КМ)	%
Приходи од пореза		50
Директни порези	463.976.803	8
Порез на добит	107.660.122	2
Порез на плату и порези грађана	283.747.870	5
Порез на имовину	72.568.811	1
Индијектни порези	2.440.467.961	42
Доприноси	2.066.167.344	35
Непорески приходи	710.354.520	12
Остали непорески приходи	453.925.663	8
Таксе и накнаде	233.935.965	4
Новчане казне	22.492.892	0
Приходи агенција (таксе и накнаде)	157.740.907	3
Укупно	5.838.707.535	100

Извор: www.usaidtara.ba

На основу табеле 3 видимо да у структури јавних прихода Федерације порески приходи учествују са 50%, а у структури пореских прихода доминирају индијектни порези као на нивоу целе територије Босне и Херцеговине.

Слика 2: Јавни приходи на територији Федерације БиХ у 2009.год.

Слика 2 јасно показује доминантност учешћа индијектних пореза (42%) у структури јавних прихода Федерације БиХ у 2007.години. Директни порези износе само 8%, што је резултат слабе развијености привреде и ниских доходака становништва, као и у осталим земљама у окружењу.

У Федерацији БиХ усвојен је Закон о порезу на доходак са јединственом стопом од 10%, а примјењује се од 1. јануара 2009. године. Порезом на доходак у Федерацији БиХ опорезују се приходи које порески обвезник оствари од: несамосталне делатности, самосталне делатности, имовине и имовинских права, улагања капитала, учешћа у наградним играма и играма на срећу.

Обвезник пореза на доходак грађана у Федерацији БиХ (Федерације) је:

а) резидент који остварује доходак на територији Федерације и изван територије Федерације и

б) нерезидент

- који обавља самосталну делатност путем сталног места пословања на територији Федерације,

- који обавља несамосталну делатност на територији Федерације,

- који остварује приход на територији Федерације од покретне и непокретне имовине, ауторских права, патената, лиценци, улагања капитала, или било које друге делатности која резултира остварењем опорезивог прихода.

Основицу пореза на доходак у Федерацији БиХ и Републици Српској резидента представља разлика између укупних опорезивих прихода стечених у једном пореском периоду и укупних одбитака који се могу признати у вези са стицањем тог прихода (пренесени губитак, расходи нужни за стицање тог прихода и лични одбитак). Основицу пореза на доходак нерезидента представља исплаћени доходак. Опорезиви доходак се умањује за личне одбитке, на који има право сваки резидентни порески обвезник. Поред основног постоје и додатни одбити за издржаване чланове породице.

У Федерацији БиХ усвојен је Закон о порезу на доходак са јединственом стопом од 10%, а примењује се од 1. јануара 2009.

Табела 4: Преглед изабраних земаља са пропорционалним опорезивањем дохотка

Земља	Пореска стопа
Естонија	22%
Летонија	25%
Литванија	15, 27%
Црна Гора	15%
Русија	13%
Румунија	16%
Босна и Херцеговина	10,15%
Србија	10, 12, 20%
Бугарска	10%
Словачка	19%
Чешка	15%

Извор: www.worldwide-tax.com

На основу табеле 4 може се уочити тенденција појаве све већег броја земаља које уводе пропорционалне пореске стопе или flat опорезивање, где по истој стопи опорезују доходак физичких лица и добит предузећа.

Порез на добит, на територији и Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске утврђује се и плаћа према одредбама Закона о порезу на добит¹³ сваког ентитета и прописа донесених на основу овог закона.

Порески обвезник пореза на добит у Федерацији БиХ је привредно друштво и друга правна лица која привредну делатност обављају самостално и трајно, продајом производа и пружањем услуга на тржишту ради остваривања

добити. Обвезник је резидент Федерације који оствари добит на територији и изван територије Федерације. Обвезник пореза је и нерезидент који оствари добит на територији Федерације.

Обвезници који не подлежу плаћању пореза на добит су: Централна банка Босне и Херцеговине, тела федералне, кантоналне и локалне самоуправе, федералне, кантоналне и локалне установе, заводи, верске заједнице, политичке странке, синдикат, коморе, удружења, уметничка удружења, ватрогасна удружења, туристичке организације, спортски клубови и други.

Основицу опорезивања представља опорезива добит обвезника која се утврђује у пореском билансу. Опорезива добит се утврђује усклађивањем добити обвезника исказане у билансу успеха, на начин прописан Законом. У основуцу опорезивања улази и добит од ликвидације као и капитална добит утврђена у билансу стања.

За утврђивање опорезиве добити признају се само расходи у износима утврђеним билансом успеха у складу са прописима о рачуноводству и Међународним рачуноводственим стандардима (МРС), изузев расхода за које је Законом прописан други начин утврђивања.

С друге стране, приходи за утврђивање опорезиве добити су приходи од продаје производа, услуга робе, материјала, као и финансијски, ванредни и остали приходи обрачунати у билансу успеха у складу са прописима о рачуноводству и МРС.

Добит уврђена у поступку ликвидације обвезника подлеже опорезивању. Добит обвезника у току ликвидације утврђује се упоређивањем нето имовине обвезника на почетку и на крају поступка ликвидације. Обвезник над којим се отвара поступак ликвидације дужан је да на дан отварања поступка ликвидације закључи пословне књиге и састави биланс отварања ликвидације, односно годишњи обрачун.

Умањење пореске обавезе примјењује се за:

- новоосновано предузеће за прву пословну годину – 100%, за другу 70% и за трећу годину 30%

- за кориснике слободне зоне – 100% у трајању од 5 година

- обвезнику који врши улагање опорезоване добити у инвестиције за посебну производну делатност и станоградњу, пореска обавеза се умањује за износ целокупног улагања; уколико се улагање добити врши за остале делатности, пореска обавеза се умањује највише до 75% утврђеног пореза на добит;

- пореском обвезнику код којег страна особа улаже капитал, чији је удео у укупном трајном капиталу најмање 20% (и до 100%), умањује се порез на добит предузећа, сразмерно учешћу страног капитала у трајању од најмање 5 година;

- предузеће у Федерацији БиХ које запошљава више од 50% инвалидних особа, ослобађа се плаћања пореза на добит и др.

Осим умањења пореске основице, Закон о порезу на добит предвиђа и бројна пореска ослобађања у Федерацији: обвезник који је у години за коју се утврђује порез на добит извозом остварио преко 30% од укупно оствареног прихода ослобађа се плаћања пореза на добит за ту годину; обвезник који у периоду од пет узастопних година инвестира у производњу у вредности од најмање 20 милиона КМ, на територији Федерације БиХ, ослобађа се плаћања пореза на добит за период

од пет година почевши од прве године инвестирања у којој мора бити инвестирано најмање четири милиона КМ; обвезник који запошљава више од 50% инвалидних лица и лица са посебним потребама дуже од годину дана ослобађа се плаћања пореза на добит за годину у којој је било запослено више од 50% инвалидних лица и лица са посебним потребама; обвезник - пословна јединица нерезидента који је основан или чије је седиште или стварна управа изван територије Федерације, у Босни и Херцеговини ослобађа се плаћања пореза на добит за добит коју оствари пословањем на територији Федерације и др.

Порез на добит плаћа се по стопи од 10% на утврђену пореску основицу у пореском билансу.

3. Структура директних пореза на територији Републике Српске

На територији Републике Српске директни порези су регулисани ентитетским законима. Проблематика индиректног финансирања, нарочито када је реч о порезу на додату вредност, регулисана је законом који је донешен и спроводи се на нивоу Федерације. То је и разумљиво, с обзиром на особину пореза на додату вредност да се доноси и уводи са централног нивоa власти.

Порез на доходак у Босни и Херцеговини је регулисан ентитетским законима о порезу на доходак. У Републици Српској на снази је Закон о порезу на доходак грађана.

Порез на доходак грађана у Републици Српској обрачунава се и плаћа на следеће приходе:

1) лична примања (све новчане и неновчане приходе и накнаде које обвезник оствари по било ком основу);

2) приходе од пољопривреде и шумарства (катастарски или стварни приход од ових делатности);

3) приходе од самосталне делатности (делатности регистроване код надлежног органа);

4) приходе од ауторских права, патената и техничких унапређења (накнада коју обвезник оствари по основу писаних дела (књижевна, научна, стручна), говорних дела, драмских, музичких, кореографских дела, дела ликовне уметности, идејних пројеката, скица, цртежа и осталих ауторских дела);

5) приходе од капитала (камате и други приходи по основу зајма, штедних и других депозита, по основу обвезница и других хартија од вредности, дивиденде и други приходи остварени уделом у добити, приходи остварени издавањем у закуп или подзакуп непокретне и покретне имовине);

6) капиталне добитке (приход који обвезник оствари продајом стварних права на непокретностима, трајног права коришћења и права градње на градском грађевинском земљишту, права интелектуалне својине).

Табела 5: Структура директних пореза у Републици Српској у периоду јануар-септембар у 2008-2009.години у КМ

Врста пореза	Република Српска	
	2008.	2009.
Директни		
Порез на добит	107.548.526	86.587.551
Порез на доходак	115.863.205	118.908.551
Доприноси	758.082.683	768.929.608
УКУПНО	1.170.009.550	1.224.516.222

Извор: www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mf

Обвезник пореза на доходак грађана у Републици Српској је:

а) резидент Републике Српске, за доходак остварен на територији Републике Српске (у даљем тексту: Република), другог ентитета, дистрикта или државе.

б) нерезидент Републике, за доходак остварен на територији Републике. Нерезидент Републике је лице које има пребивалиште на територији другог ентитета, дистрикта или државе.

Физичка лица која не подлежу опорезивању су иста у оба ентитета и то:

- шефови страних дипломатских мисија,
- особље страних дипломатских мисија и чланови њихових домаћинстава, уколико нису држављани Босне и Херцеговине,
- шефови страних конзулата и конзуларни функционери овлашћени да обављају конзуларне функције и чланови њихових домаћинстава, уколико нису држављани Босне и Херцеговине,
- функционери и стручњаци програма за техничку помоћ Организације уједињених нација и њених специјализованих агенција, уколико нису држављани Босне и Херцеговине,
- професионални конзули, припадници конзулата и особље конзулата, ако су та лица припадници државе која их је послала, и др.

Основица пореза на доходак грађана одређује се на потпуно исти начин као и у Федерацији БИХ, док је стопа прогресивна и износи 10 и 15%.

Порез на добит, на територији Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске утврђује се и плаћа према одредбама Закона о порезу на добит сваког ентитета и прописа донесених на основу овог закона.

Порески обвезник пореза на добит у Републици Српској (Републици) је:

- правно лице из Републике Српске за добит коју оствари из било ког извора било у Републици Српској или у иностранству;
 - пословна јединица правног лица за добит коју оствари на подручју Републике Српске;
 - страно правно лице које обавља делатност и има стално место пословања у Републици Српској, за добит која се односи на то стално место пословања;
 - страно правно лице које остварује приход од непокретне имовине која се налази у Републици Српској, за добит која се односи на ту непокретну имовину;
- Порез на добит не плаћа: Централна банка Босне и Херцеговине и јавне

институције и хуманитарне организације не плаћају порез на добит остварену по основу прихода прописаних законом.

Пореска основица за пореску годину је разлика између опорезивих прихода и расхода који се одбијају за ту пореску годину. Приходи који се укључују при обрачуна пореске основице: опорезиви приход у циљу израчунавања пореске основице, укључује сав приход из било којег извора, било у новцу или натури, и без обзира да ли је везан за обављање делатности правног лица и у случају да је приход примљен у облику имовине (сви случајеви осим новца) или у облику услуга, износ прихода је једнак тржишној цени примљене имовине или услуга. Приликом обрачуна пореске основице, од прихода се одбијају они расходи који се директно односе на остварени приход. Расходи који се признају и одбијају од прихода су и: трошкови репрезентације у вези са пословном делатношћу правног лица; награде радницима до прописаног износа; трошкови за путовање, храну и смештај, пресељење и дневнице до прописаног износа; трошкови за истраживање и развој; донације јавним институцијама, хуманитарним, културним и образовним организацијама у износу до 3% од укупног прихода у тој пореској години и др.

Табела 6: Стопа пореза на добит предузећа у изабраним земљама у 2009.г.

Земља	Пореска стопа
Аустрија	25%
Немачка	30-33%
Монако	33,33%
Русија	20%
САД	15-35%
Босна и Херцеговина	10%
Црна Гора	9%
Србија	10%

Извор: www.worldwide-tax.com

На основу прегледа стопа пореза на добит у изабраним земљама, може се уочити да Босна и Херцеговина има једну од најнижих стопа у односу на земље Европе и земље у окружењу. Нижу стопу има једино Црна Гора (9%) и једнаку стопу са Босном и Херцеговином има Србија (10%). Овако ниске стопе пореза на добит резултат су тежње ових држава да се подстицајно утиче на привредни раст и развој ових недовољно развијених земаља.

Што се тиче умањења пореске обавезе оно је идентично као и у случају пореза на добит у Федерацији БиХ. Порез на добит се плаћа по стопи од 10% на пореску основицу за ту пореску годину.

4. Улога ПДВ-а у структури пореског система БиХ

Босна и Херцеговина је од 1. јануара 2006. године систем пореза на промет изменила порезом на додату вредност. Увођење ПДВ-а је једна од највећих реформи у БиХ након рата. На свом путу ка европским интеграцијама, од којих

је важна степеница увођења ПДВ-а, БиХ је прво морала да спроведе унутрашњу интеграцију и превазиђе ратно наслеђе које се огледа у економском сиромаштву и правно неуређеном расцепканом тржишту.

Сви ентитети, а касније и Дистрикт Брчко је имао своје прописе, пореску и царинску управу. Између ентитета је постојала тзв. међуентитетска трговина која је била главни извор пореских превара и огромне пореске евазије. Према проценама ЕУ и ММФ у раздобљу 2000-2003. утајено је скоро 600 милиона еура или око 10% БДП БиХ.

Пре било каквих структуралних реформи БиХ је требала да изврши унуташњу интеграцију политичког, правног и економског простора. Увођење ПДВ-а одразило се на све сегменте друштва:

- макроекономију (трговинска политика, инвестиције, потрошња, цене);
- јавни сектор (фискална политика);
- микроэкономију (пословање компанија, политике набавки, залиха, продаје, ликвидност, политика инвестиција); и
- социјални положај становништва.

Резултати имплементације ПДВ-а су интеграција економског простора, сузбијање сиве економије, велики пораст прихода и извоза, смањење трговинског дефицита. Такође објава пораста кредитног рејтинга БиХ углавном је резултат успешног увођења ПДВ-а. То је био сигнал иностраним компанијама, кредиторима и потенцијалним инвеститорима да је економија БиХ у успону.

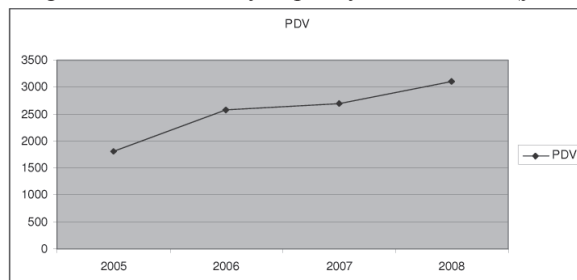
Табела 7: Приходи од ПДВ-а у БиХ за период од 2005. до 2008.год.

година	приходи (у милионима КМ)
2005.	1.812
2006.	2.575
2007.	2.697
2008.	3.106

Извор: www.uino.gov.ba

На основу података из табеле 7 и слике 3 може се закључити да приходи од ПДВ-а имају растући тренд из године у годину и да представљају један од најважнијих извора прихода у овој држави. У 2005. години они су износили 1,8 милијарди, док су у 2008. порасли на око 3 милијарде конвертабилних марака.

Слика 3: Кретање прихода од ПДВ-а у периоду 2005-2008.г. (у мил. КМ)

Доношењем Закона о порезу на додату вредност уводи се обавеза и регулише се систем плаћања пореза на додату вредност на територији читаве Босне и Херцеговине. ПДВ који се уводи у БиХ је:

- потрошног облика,
- са кредитном методом прикупљања,
- заснован на начелу одредишта,
- са једном, јединственом пореском стопом (17 %).

У БиХ је усвојен уобичајени, тзв. потрошни облик ПДВ-а, при чему се код сваког предузетника од опорезивања изузимају сва улазна добра и услуге (сировине, материјал, услуге, опрема и др.), тако да се код сваког од њих опорезује нето додата вредност, а укупан порески терет сноси крајњи потрошач дотичног добра, односно услуге.

Обавеза за уплату ПДВ-а се утврђује месечно тзв. кредитном методом, тако да сваки предузетник (обвезник ПДВ-а), од укупног ПДВ-а којег он обрачуна на своје оутпате у том периоду, одузима укупан улазни ПДВ на све своје инпате у истом пореском периоду.

Овакав начин утврђивања пореске обавезе је практичан и релативно једноставан, јер од пореског обвезника не изискује утврђивање појединачних додатих вредности у процесу репродукције, односно промета добара и услуга.

Уместо тога, поступак обрачуна обавезе за ПДВ се своди само на утврђивање разлике између укупног ПДВ-а на властите инпате и другу опорезиву потрошњу у односу на укупно остварени одбитак улазног ПДВ-а на властите инпате у истом пореском периоду. Механизам који то обезбеђује је механизам одбитка улазног пореза.

Примена пореза на додату вредност у БиХ регулише се Законом о порезу на додату вредност. ПДВ се у складу са одредбама овог закона, плаћа на:

1. промет добара и услуга које порески обвезник, у оквиру обављања својих делатности, изврши на територији Босне и Херцеговине уз накнаду и
2. увоз добара у Босну и Херцеговину.

Промет добара је пренос права располагања на стварима лицу које тим добрима може располагати као власник. Добрима се сматрају и вода, електрична енергија, плин, топлотна енергија или слично.

Прометом услуга сматрају се сви послови и радње извршене у оквиру обављања привредне делатности, а који не чини промет добара, као што су: пренос и уступање ауторских права, патената, лиценци, заштитних знакова, као и других имовинских права; пружање услуга уз накнаду на основу одлуке државног органа, органа локалне самоуправе или на основу закона; пружање услуга које порески обвезник без накнаде изврши у ванпословне сврхе оснивача, запослених и других лица и др.

Увоз добара је сваки унос добара у царинско подручје Босне и Херцеговине. ПДВ се обрачунава на сва добра која се увозе. ПДВ се не обрачунава на добра за која је одмах по уношењу у Босну и Херцеговину дато одобрење за привремено ускладиштење, царински одобрени поступак или употребу добара.

Порески обвезник је свако лице које самостално обавља привредну делатност. Под појмом делатности, подразумева се делатност произвођача, трговца или пружаоца услуга која се врши с циљем остваривања прихода, укључујући

и делатности експлоатације природних богатстава, пољопривреде, шумарства и професионалних делатности. Обвезник је лице у чије име и за чији рачун се врши промет добара, односно услуга или увоз добара. Обвезник је и лице које врши промет добара, односно услуга или увоз добара у своје име, а за рачун другог лица. Држава и њени органи, ентитетски органи, органи Дистрикта и локалне самоуправе не сматрају се обвезницима, ако обављају промет добара и услуга у оквиру делатности и трансакција у које улазе као органи управе.

Лица која подлежу плаћању ПДВ-а су:

1. обвезници који врше промет добрима или услугама на које се обрачунава ПДВ;

2. порески заступник кога одреди обвезник који у Босни и Херцеговини нема седиште ни сталну пословну јединицу, а који обавља промет добара и услуга у Босни и Херцеговини;

3. прималац услуга набављених приликом унапређивања пословања, ако пружалац услуга који нема седиште у Босни и Херцеговини, не одреди пореског заступника;

4. свако лице које у фактури или другом документу који служи као фактура исказе ПДВ, а које, у складу с овим законом, није дужно обрачунати и уплатити ПДВ;

5. у случају увоза: прималац добара, односно царински дужник утврђен у складу са царинским прописима; и

6. прималац добара и услуга повезаних са изградњом непокретне имовине. Стопа пореза на додату вредност у Босни и Херцеговини је 17%. Табела која следи јасно показује да је порез на додату вредност БиХ пиближно једнак са порезом на додату вредност земаља у региону.

Табела 8: Стопе ПДВ-а у изабраним земљама у 2009.год.

Земља	Пореска стопа
Аустрија	20%
Немачка	19%
Данска	25%
Русија	18%
Црна Гора	17%
Босна и Херцеговина	17%
Хрватска	23%
Србија	18%

Извор: www.worldwide-tax.com

Ослобађање од плаћања ПДВ-а врши се код:

1. Делатности у јавном интересу (јавне поштанске услуге, медицинске услуге и услуге здравствене заштите, услуге социјалног осигурања, услуге образовања, услуге из области спорта и физичког васпитања, а које појединцима пружају лица чија делатност није усмерена ка стицању добити; услуге лица које ангажују верске организације, промет добара и услуга које су директно повезане са услугама које пружају политичке, синдикалне, хуманитарне, добротворне,

инвалидске и сличне организације својим члановима за чланарину, услуге из области културе, услуге јавних радио и телевизијских сервиса, осим оних које су комерцијалног карактера);

2. Финансијских и новчаних услуга (услуге осигурања и реосигурања, промет непокретне имовине, услуге издавања под закуп и подзакуп кућа за становање, станова и стамбених објеката на период дужи од 60 дана, као и услуге издавања под закуп пољопривредног и шумског земљишта регистрованог у земљишним књигама, финансијске услуге, испоруке злата Централној банци Босне и Херцеговине, игре на срећу);

3. Увоза добара;

4. Извоза добара;

5. Међународног превоза;

6. Дипломатских и међународних организација и

7. Посебних ослобађања (увози добара намењених за потребе слободних зона и складишта, осим царинских, испорука добара у бесцаринске зоне или бесцаринска складишта, испорука унутар слободне зоне и слободних складишта).

Свако ослобађање од ПДВ-а признаје се само под условом да одређена добра нису пуштена у слободан промет и да је износ ПДВ-а који доспева пуштањем робе у слободни промет једнак износу који би био обрачунат и наплаћен да су таква добра опорезована њиховим увозом у Босну и Херцеговину и унутар њене територије.

Порески период за који се обрачунава ПДВ је један календарски месец. Обвезник је дужан обрачунати ПДВ за одговарајући порески период на основу укупног промета добара или услуга исказаних у фактурама у том пореском периоду.

Инструкцијом о повраћају ПДВ-а прописани су услови и начини повраћаја дипломатским и конзуларним представништвима, међународним организацијама и члановима тих мисија, те повраћај ПДВ-а, у оквиру међународних пројеката пружања помоћи и у којима је Босна и Херцеговина обавезна међународним уговором осигурати да такви пројекти не буду оптерећени ПДВ-ом. Према одредбама Закона о порезу на додату вредност, врши се повраћај ПДВ-а плаћеног за опслуживање робама и услугама за:

- службене потребе дипломатских и конзуларних представништава;

- службене потребе међународних организација, ако је то предвиђено међународним уговором;

- личне потребе страног особља дипломатских и конзуларних представништава, укључујући и чланове њихове породице (осим повраћаја ПДВ-а плаћеног на: дуванске производе, алкохолна пића, прехранбене производе, хране у ресторанима, хотелски смештај) и

- опслуживање робама и услугама у оквиру међународних пројеката пружања помоћи.

Закључак

Фискални федерализам се односи на овлашћења различитих нивоа власти по питању установљивања, увођења и утврђивања висине одређених јавних прихода. Представља односе успостављене између федерације, федералних јединица и локалних заједница који су везани за фискалне приходе.

У БиХ постоји значајна разлика између нивоа власти који доноси пореску политику и нивоа власти који спроводи и добија пореске приходе. Држава скоро у потпуности зависи од трансфера које добије од два ентитета којима је дат велики степен фискалне аутономије. Буџет државе БиХ формира се на основу контрибуције од стране ентитета: две трећине од Федерације БиХ, а једна трећина од Републике Српске. Управљање фискалном политиком различито је у оба ентитета. Федерација БиХ функционише као децентрализована структура са врло мало вертикалне и хоризонталне сарадње између органа власти, а с друге стране Република Српска функционише као административно и фискално централизована структура, са незнатним преношењем власти на локалну администрацију.

Структура прихода одсликава се фискалним федерализмом заснованом на Дејтонском мировном споразуму потписаном 1995. године као и каснијим допунама. Фискални федерализам успостављен у ФБиХ Дејтонским мировним споразумом је врло компликован, нетранспарентан и недоследан. Нарочито, расподела прихода између кантона и општина која је решена на различит начин у сваком кантону. Према Уставу ФБиХ, кантони су надлежни за расподелу прикупљених прихода општинама. Свеопшта ситуација у погледу техничких питања која се односе на наплату јавних прихода у ФБиХ је конфузна и захтева консолидацију. Институционална структура државе довела је до тога да постоји читав низ пореских стопа и основица, стварајући неизвесност за многе пословне људе који више нису сигурни које су њихове обавезе што даље представља препреку у креирању „јединственог економског простора“. Различите врсте пореза, такси и доприноса који су увеле све три нивоа власти у ФБиХ представљају велико оптерећење за пореске обвезнике. Консолидација треба бити усмерена ка увођењу савремене политике опорезивања која ће проширити пореску основицу и тако осигурати хоризонталну и вертикалну једнакост, док смањење пореских стопа треба да подржи начело „способност плаћања“. Први кораци у правом правцу су већ предузети усвајањем Закона о порезу на доходак и Закона о порезу на добит који су укинули 60 кантоналних пореза и пореза на плату.

Уставно уређење БиХ и ентитета је последица ратних догађаја и не уважава политичке и економске потребе за увођењем савременог фискалног система који би осигурао усклађен однос различитих нивоа организације државне власти (БиХ, ентитета), а тиме и макроекономску стабилност земље. Фискална политика кључна је за успостављање макроекономске стабилности БиХ. Имајући у виду да је БиХ земља у транзицији, да има изражену потребу за спровођењем реформе фискалног система, јер је постојећи неадекватан и неефикасан и није компатибилан са решењима у Европској унији, неопходно је било створити услове да се реформа спроведе на нивоу БиХ и ентитета, односно да оба нивоа постигну сагласност за брзо спровођење реформе.

Литература

1. Анђелковић Милева (2009), Јавне финансије и финансијско право, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш
2. Јадранка Ђуровић-Годоровић, Марина Ђорђевић, Јавне финансије, Економски факултет Ниш, 2010.
3. Musgrave A. Richard (1959), The Theory of Public Finance, New York: McGraw Hill
4. Радичић М., Раичевић Б., (2008), Јавне финансије- теорија и пракса, Економски факултет Суботица и Датастатус
5. www.worldwide-tax.com
6. www.markart.edu.com
7. www.fbihvlada.gov.ba
8. www.vladars.net
9. www.uino.gov.ba
10. www.pufbih.ba